

Beerput Langestraat 60 geeft meer schatten bloot van Maria Tesselschade Roemers Visscher

Tijdens de grote opgraving aan de Langestraat, na de nieuwjaarsbrand in 2015, kwamen vondsten naar boven die ooit toebehoorden aan Maria Tesselschade Roemers Visscher. De bekende schrijfster en duizendpoot woonde vanaf 1629 in het pand dat later Langestraat 60 werd. Een stuk glas dat Maria Tesselschade graveerde, haalde eerder al de landelijke pers. In dit verhaal meer over Maria en over nieuwe spectaculaire glasvondsten.

■ BEKENDE NAAM

Vrijwel iedereen kent de naam Maria Tesselschade. Er is de landelijke vrouwenvereniging Tesselschade-arbeid adelt, maar daarnaast heeft bijna elke plaats wel een straat die naar Maria Tesselschade genoemd is. Dat haar naam zo bekend is, kwam door haar werk maar ook door haar zelfstandige houding. En wellicht ook deels door haar opvallende naam.

Haar tweede voornaam Tesselschade, dankt Maria aan een scheepsramp bij Texel, die vlak voor haar geboorte plaatsvond. Haar vader leed hierbij aanzienlijke financiële verliezen, doordat een flink aantal van zijn schepen was vergaan. Maar ook zeker mede dankzij haar tijdgenoten, was de naam Maria Tesselschade in de zeventiende eeuw al legendarisch. Ze ging zelfs de literatuurgeschiedenis in zonder achternaam. En toen geschiedschrijvers in de negentiende eeuw op zoek gingen naar aansprekende modellen uit de geschiedenis waar Nederlanders trots op konden zijn, kwam

Maria Tesselschade snel naar voren. Ze werd gezien als zeer geschikt voorbeeld van een ideale vrouw: verstandig, mooi, deugzaam en kunstzinnig.

■ GEgraveerd GLAS

Een van de dingen waar Maria Tesselschade goed in was, was het graveren van glas. Er zijn brieven bewaard gebleven waarin P.C. Hooft bestellingen doet bij Maria voor gegraveerde Roemers. In één van haar antwoorden geeft ze aan dat ze enkele roemers gebroken heeft. Toen vorig jaar, tijdens de opgraving, de beerput bij Langestraat 60 open ging, waren de verwachtingen van de archeologen dan ook hoog gespannen. Waar roemers gebroken worden, worden immers vast ook scherven weggegooid.

Lees verder op pagina 4 ▶

Boven: Gevonden diamanten ring uit de beerput van het huis waar Maria Tesselschade heeft gewoond. Datering van de ring vindt op dit moment plaats in overleg met het Rijksmuseum.
 Linksonder: Roemer uit het Rijksmuseum Amsterdam die aan de hand van Maria Tesselschade is toegeschreven met het opschrift "A Demain Les Affaires". Afbeelding afkomstig uit "Een onwaardeerlycke vrouw. Brieven en verzen van en aan Maria Tesselschade", J.A. Worp (1918).

Hooge Huys doet weer mee in de stad

Wie kent niet 't Hooge Huys in Alkmaar? Met de grote overgeproportioneerde bakstenen trapgevels en het hoge zadeldak lag de naam 't Hooge Huys voor de hand. En behalve een geliefd beeldmerk werd dat later ook de naam van de verzekeringsmaatschappij waar het pand in 1930-1931 voor gebouwd werd. Eind 2013 kocht monumentenorganisatie Vereniging Hendrick de Keyser het kantoorgebouw als fraai voorbeeld van traditionele architectuur mét interieur. Inmiddels is het gerestaureerd tot een pand dat weer meedoet in de stad. Met winkelruimtes, kantoor én dienstwoning. Lees verder op pagina 8 ▶

foto Joop Elsinga

Amsterdamse Schoolmonument in oude stijl gerestaureerd

Oude vertrouwde lunchroom vormt nieuwe parel aan Langestraat 12

De situatie in 1946.

Zoals het was voor de restauratie.

In het begin van de twintigste eeuw werd in Nederland veel gebouwd volgens de zogenaemde Amsterdamse School. Een herkenbare expressieve en kleurrijke bouwstijl. De Alkmaarse binnenstad telt één Amsterdamse Schoolpand en dat staat op de hoek van de Langestraat en de Houtuil. Talloze inwoners van Alkmaar en omgeving en minstens zoveel toeristen, zaten ooit op het terras bij de lunchroom die voorheen bekend stond onder de naam Soecker, maar inmiddels al enkele jaren Lunchroom Prego heet. Vastgoedeigenaar Segesta nam het initiatief om dit monument in oude stijl te restaureren tot een nieuw pareltje aan de Alkmaarse winkelstraat.

Het pand aan de Langestraat 12 is in oorsprong ontworpen door de architecten Van de Kamp & Zandstra. Zoals bij veel panden in de Alkmaarse binnenstad, is het oorspronkelijke ontwerp in de loop der jaren aangepast aan de vraag van de tijd. Met name de begane grond van de lunchroom is in de zeventiger jaren compleet veranderd. Hierbij zijn helaas alle oorspronkelijke Amsterdamse School-elementen verdwenen.

■ UITGAAN VAN KRACHT

Wij werden met De Segesta Groep in 2004 eigenaar van dit monument. En elke keer als we hier langs liepen, bedachten we ons dat je dit pand veel meer uitstraling zou kunnen geven. Dit ondanks het feit dat het pand duidelijk al zijn charme had. In deze tijd waarin Alkmaar, net als andere binnensteden, het moeilijk heeft om de koopkracht vast te houden, gaan wij als vastgoedeigenaar graag een beetje tegen de stroom in. Vaak wordt bij teruglopende inkomsten al snel gesneden in de kosten. Wij gaan echter liever uit van kracht en willen graag investeren om op die manier de omzet te verhogen.

Dat laatste was ook de aanleiding voor uitgebreide studies naar de mogelijkheden om het pand meer uitstraling te geven. Uitgangspunt was het pand commercieel te verfraaien en aantrekkelijker te maken, zodat de gevestigde onderneming extra omzet zou kunnen realiseren. Al snel werd besloten om terug te grijpen op de oorspronkelijke bouwtekeningen. In hoeverre was het mogelijk om de krachtige architectuur van Kamp & Zandstra terug te brengen in het pand? Er is uitgebreid bekeken wat in het verleden was gesloopt en wat er schuilging achter de betimmeringen uit de zeventiger jaren.

■ PARELTJE

Al snel bleek dat de sloophamer de oorspronkelijke details, maar ook de oorspronkelijke constructie van het pand had geraakt. Een tegenslag die ons er niet van weerhield om toch te kiezen voor een restauratie en deels een reconstructie van het oude ontwerp.

Het was geen eenvoudige klus, want we moesten behoorlijke aanpassingen doen en bovendien draaide de lunchroom tijdens de bouw gewoon door.

Op het moment dat in februari dit jaar de steigers werden weggehaald, kwam dit verborgen pareltje van de Alkmaarse binnenstad weer tevoorschijn. Op een manier die waarschijnlijk een grote glimlach had getoverd op het gezicht van de ontwerpers Kamp & Zandstra.

Alex Huges,

directeur Segesta en initiatiefnemer van de restauratie

Sinds de steigers verdwenen zijn, is het lang verborgen pareltje aan de Langestraat 12 weer zichtbaar voor iedereen.

Iconen & Symbolen op 30ste Open Monumentendag zaterdag 10 september

De Open Monumentendag telt dit jaar zijn dertigste editie, ook in Alkmaar. Het landelijke thema is iconen & symbolen en die kom je in onze gemeente overal tegen. Veel gebouwen zijn al iconen op zich. Neem de molens, stolpen, kerken en raadhuisen. Maar ook handelsgebouwen, scholen en koopmanswoningen. Ook dit jaar is er weer van alles te zien en te beleven op de tweede zaterdag van september.

Iconen zijn opvallend in het straatbeeld en vertellen over de ontstaansgeschiedenis van hun omgeving. Vaak zijn de gebouwen die we in onze omgeving als iconen zien ook nog eens van binnen en buiten gedecoreerd met

Voor alle leeftijden biedt de Open Monumentendag volop variatie.

beelden en versieringen met een symbolische betekenis. De Open Monumentendag vestigt de aandacht op al deze facetten. Het activiteitenprogramma is zowel traditioneel als modern: van ambachten tot virtual reality.

■ GRAFT-DE RIJP VANAF HET WATER

In De Rijk en de omliggende dorpen stellen dit jaar nieuwe enthousiaste eigenaren en beheerders hun deuren open. De monumenten in De Rijk zijn vanaf het water te bewonderen en te bezoeken met een gratis hop-on-hop-off-boot. Naast iconen zoals het raadhuis en de kerken is ook een aantal karakteristieke Rijper woningen te bezoeken. In een werkplaats is een stoommachine verborgen, die speciaal voor de gelegenheid in werking wordt gesteld en ook het historische gemaal is geopend.

Tussen De Rijk en Graft pendelt de hele dag een gratis watertaxi. In Graft zijn het raadhuis en het kleinste snoepwinkeltje geopend en is de beroemde zerkenvloer te bekijken. In Oost-Graftdijk is het laatste hekelhok te bezichtigen (op afspraak via de website).

■ SCHERMER

In de diverse dorpen in Schermer zijn ook verschillende monumenten opengesteld. Zo zijn in Schermerhorn de Museummolen, het Wilhelminagemaal en het kleinste Huisje geopend. En in de Grote Kerk zijn de vorderingen van de restauratie te zien. In Zuidschermer is het Zwarte Kerkje open. En in Grootchermer is het

Verder in dit nummer

Vervolg Maria Tesselschade	pag	4-6
Emmastraat 228, Honderd jaar in weer en wind	pag	7
Vervolg Hooge Huys doet weer mee in de stad	pag	8-9
25 jaar stadsarcheologie in Alkmaar	pag	9
Stolpen in de Schermer	pag	10-11
Bijzondere bodemvondsten	pag	12
Colofon		

zojuist gerestaureerde raadhuis te bezoeken, met de geschilderde voetjesvloer (zie nieuwsbrief 45).

■ ACTIVITEITEN

Voor alle leeftijden biedt de Open Monumentendag volop variatie. Ontmoet de erfgoedinstellingen, kunstenaars en ambachtslieden op de historische markt in de Grote Kerk in Alkmaar, waar de jeugd kan bouwen aan de Monumentstad in 3D. Door de binnenstad voert een speurtocht langs Iconen & Symbolen en in diverse monumenten zijn ambachtelijke skills te oefenen. Overigens is dit nog maar een greep uit het totale aanbod, dus houd het programma in de gaten!

Het complete programma ligt vanaf medio augustus op diverse verspreidpunten en is dan ook beschikbaar via:

alkmaar.nl/openmonumentendag
U kunt via deze site ook gratis tickets bestellen voor monumenten die alleen op afspraak zijn te bezichtigen.

Meer materiaal gevonden van Maria Tesselschade Roemers Visscher

De gevonden fragmenten die samen de woorden "boeren tot be... vreught" vormen.

In de beerput werd al snel een scherp gegraveerd glas gevonden. Dat werd vergeleken met een bekend exemplaar van Maria Tesselschade in het Rijkmuseum en de gelijkenis was treffend. Dit in combinatie met de wetenschap dat zij op deze plek gewoond heeft, maakt dat met zekerheid gezegd kon worden dat Maria Tesselschade de glasscherf had gegraveerd. Een hele bijzondere ontdekking die de landelijke pers haalde.

■ NOG MEER GEGRAVEERD GLAS

Toen de beerput werd leeggehaald, is al het materiaal in grote tonnen geschept om later verder te onderzoeken. Onlangs is dit allemaal

uit deze beerput gespoeld. De hoop van de archeologen dat er meer gegraveerd glas gevonden zou worden, werd inderdaad beloond. Tijdens het spoelen zijn meer fragmenten gegraveerd glas gevonden. De gevonden fragmenten zijn aan elkaar te passen, waarna de volgende woorden te lezen zijn: "boeren tot be... vreught". Op basis van de vorm en het soort glas kunnen we met zekerheid zeggen dat deze scherven tot hetzelfde glas behoorden. De gevonden fragmenten beslaan zo'n 29 cm van de omtrek.

Het andere deel van het glas is helaas niet in de beerput terecht gekomen en naar de rest van de tekst is het dus gissen. Toch is deze

vondst spectaculair te noemen. Maar spectaculair in de overtreffende trap, is de ontdekking van de gegraveerde fragmenten van een ander glas. Hierop zijn de tekstfragmenten 'Dem...' en '...aires' leesbaar. Ongetwijfeld heeft hier gestaan 'A Demain les affaires' gestaan (betekenis: laat de zorgen voor morgen). Dit is de beroemde tekst van de grote roemer in het Rijksmuseum, maar dan op een kleiner formaat glas.

Het is zeker dat Maria Tesselschade meer roemers met deze tekst gemaakt heeft. Uit de correspondentie met P.C. Hooft valt ook op te maken dat hij roemers besteld heeft met die tekst omdat er één gebroken was. Het kan goed zijn dat ze eerst een oefenexemplaar heeft gemaakt.

■ PERSOONLIJKE SPULLEN

In de beerput op Langestraat 60 is een enorme hoeveelheid vondstmateriaal aangetroffen. En een deel daarvan lijkt uit de periode 1625 tot 1650 te zijn. Op dit moment wordt hard gewerkt om een precieze datering van een aantal voorwerpen boven tafel te krijgen. Het gaat dan om de persoonlijke spullen van Maria Tesselschade en haar gezin. Onder de voorwerpen bevinden zich onder meer serviesgoed, glaswerk, mooie verfijnde leren damesschoenen en een prachtige diamanten ring. Het zou fantastisch zijn als deze voorwerpen inderdaad kunnen worden toegeschreven aan Maria Tesselschade.

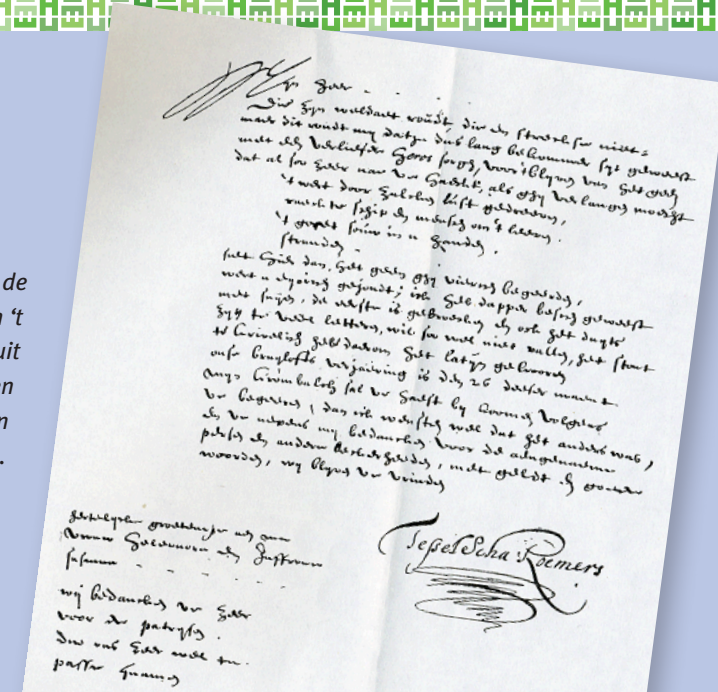
Daarover meer in een volgende nieuwsbrief.

Het eerste fragment gegraveerd glas direct na de vondst in de beerput. Dit fragment haalde de landelijke pers.

Brief van Hooft aan Huygens

“... dat Crombalchs oudste dochttertje, een voeglijk meisken, krank aen de poxkens, op de moeder verzocht had, de koeken, die na zijn overlijden en 't gebruik aldaer, den buirkinderen zouden verschenen zijn, bij zijn leven uit te deilen. 'T welk geschiedt zijnde, zeyd' het, als thans niets meer te doen hebbende, gereedt te zijn tot sterven, ende gaf vier uiren daerna zijnen geest. De vaeder had het uit der mate bezint, en betreurd' het nae gelange. De arts Paew, zoon van den Leidschen voorlezer in die wetenschap, bestondt hem eenen drank van moedtzalf in te geven, die hem oprak met een' weldighe zucht en eenig bloedt, daer voorts heele plassen op volghden en vloeiden tot hij doodt was; zulks zij beide op gistren zouden begraven werden. Ende om het treurspel te deerlijker te maeken, stort dus een' smak van ramp op 't murwe [= gevoelige] hart van Tesseltjen. Zoo U Ed. Gestr. zich verwaerdicht, de versleghene met een letterken van troost te bezoeken, ik verzeker mij, ten aenzien van de hooghachtbaerheit, waarin zij U Ed. Gestr. houdt, dat het geen verlooren werk van barmhartigheit wezen zal, om deze droefheit ietwes af te spelen....”

Brief van Maria Tesselschade aan P.C. Hooft. Afbeelding afkomstig uit "Een onwaardeerlycke vrouw. Brieven en verzen van en aan Maria Tesselschade", J.A. Worp (1918). In de brief die links is weergegeven, vertelt Hooft aan Huygens dat het dochttertje en de man van Maria zijn overleden.

Maria en de mythe van de Muiderkring

Maria Tesselschade's naam is onlosmakelijk verbonden met de Muiderkring. De Muiderkring, of beter gezegd de 'mythe van de Muiderkring', is eigenlijk pas in de negentiende eeuw ontstaan. Toen in 1815 voor het eerst in tweehonderd jaar de Republiek der Verenigde Nederlanden weer werd samengevoegd tot het Koninkrijk der Nederlanden, ontbrak het het nieuwe Nederland aan gezamenlijke historische iconen. Het leek wel zo veilig om deze iconen te zoeken in de cultuursfeer. En daarom lanceerde Hajo Spandaw (in 1819) en later ook Jacobus Koning (in 1827) het idee van de Muiderkring.

■ MODEL VOOR HET NIEUWE NEDERLAND

De Muiderkring is genoemd naar Muiden, de woonplaats van Hooft, en gebaseerd op de overgebleven correspondentie tussen de zeventiende-eeuwse dichter en zijn vrienden. De groep die vanaf de negentiende eeuw met Muiderkring werd aangeduid, bestond uit een aantal hoogstaande en artistiek

begaafde regenten en geleerden uit de tijd van Hooft, met elementen van Noord- en Zuid-Nederland, protestant en katholiek. Een kring die kon dienen als een soort model voor het nieuwe Nederland. Ook Maria Tesselschade maakte deel uit van deze 'kring'. Dat er in haar tijd veel ontmoetingen zijn geweest tussen deze mensen, is zeker. Hooft nodigde regelmatig vrienden, familie en kennissen uit in zijn Muiderslot. En vaak waren daarbij verschillende in die tijd beroemde personen aanwezig.

Schilderij van Jan Adam Kruseman, *De Muiderkring* uit 1852. Op het schilderij is te zien hoe Maria Tesselschade een gedicht voordraagt.

In de loop van de negentiende eeuw werd de mythe van de Muiderkring verder uitgebouwd. Zo zijn in die tijd verschillende schilderijen gemaakt van zogenaamde ontmoetingen op het Muiderslot. Schilderijen waarop mensen met elkaar worden afgebeeld, die weliswaar ooit in het Muiderslot geweest zullen zijn, maar die elkaar waarschijnlijk nooit werkelijk hebben ontmoet. Een mythe dus, die Maria Tesselschade in de negentiende eeuw opnieuw onder de aandacht bracht en die zeker heeft bijgedragen aan de bekendheid van haar naam.

Meer over Maria

Maria Tesselschade werd geboren op 25 maart 1594 in Amsterdam. Haar vader gaf Maria een brede opvoeding om zoveel mogelijk uit haar literaire en kunstzinnige aanleg te halen. Zelf beoefende hij, samen met vrienden, ook de letteren. Met hen vormde hij in zijn huis aan de Gelderse kade 16 in Amsterdam een literaire kring. Hier kwam Maria al jong in aanraking met bekende dichters als Hooft, Vondel en Bredero. Ook de werken van Maria's vader zijn uitgegeven in boekvorm.

Maria was een veelzijdige vrouw. Ze kon lezen en schrijven in het Frans en Italiaans en daarnaast was ze goed in tekenen, borduren, zingen en het bespelen van verschillende muziekinstrumenten. Net als haar zus Anna was Maria zeer bedreven in het graveren van glazen. Ze wordt omschreven als een getalenteerde en mooie vrouw die zeker zo haar aanbidders moet hebben gehad. In het boek 'Een onwaardeerlycke Vrouw. Brieven en verzen van en aan Maria Tesselschade', editie J.A. Worp (1918), wordt het volgende geschreven:

"...De mooie en bevallige Tesselschade is natuurlijk omringd geweest door een grooten kring van aanbidders, maar zij was niet zoo ontvlambaar als haar vader in zijn jongen tijd en liet zich niet overreden, zelfs niet door de opdracht der Lucelle en de minneliedjes van Bredero, die haar ijverig het hof heeft gemaakt. Hij kon de „Goddinne die de naam van 't schip-rijck Eylant voert", door zijn minneklachten niet verteederen..."

■ ALLARD CROMBALCH

Op 26 november 1623 trouwde Maria in Amsterdam met de zeeofficier van de admiraliteit van het Noorderkwartier Allard Jansz. Crombalch. Vondel maakte speciaal voor die gelegenheid een bruiloftsgedicht met de titel 'De tortsen van Alard Krombalck en Tesselscha Roemers'. In dit gedicht beschreef Vondel dat Maria Allard had gezien in de kerk en dat hij zo'n indruk op haar maakte, dat zij bewusteloos was neergevallen. Allard, die door anderen werd beschreven als een mooie, volgens sommigen onbeduidende, man, werd door Hooft steeds aangeduid als 'Crommetjen'. Van zijn achtergrond is weinig bekend,

Boven: Verfijnde leren damesschoen met opengewerkte voorkant en met leer beklede houten hak met daaronder een voorbeeld van een soortgelijke damesschoen uit de vroege zeventiende eeuw.

behalve dat hij verwant was aan Alkmaarse regenten en in hun kringen verkeerde. Na het huwelijk ging het stel dan ook in Alkmaar wonen. Achtereenvolgens aan de Koorstraat, de Magdalenenstraat en uiteindelijk de Langestraat.

■ DRAMA

In 1629 betrokken Maria en Allard het huis aan de Langestraat, samen met hun dochters Teetgen (1625) en Maria (1628). In 1631 kregen ze nog een derde dochter die kort na de geboorte stierf. In 1634 sloeg het noodlot toe. Toen verloor Maria Tesselschade op één dag haar negenjarige dochter Teetgen én haar man Allard. Teetgen overleed aan de pokken en Allard aan een 'bloedspuwing' die waarschijnlijk het gevolg was van een teveel aan kalmeringsmiddelen. Zij werden beiden op 29 mei 1634 begraven in de Grote Kerk. De vrienden van Maria leefden intens met haar mee. De hele situatie is uitgebreid beschreven door Hooft in zijn brief van 30 mei 1634 aan Huygens (zie kader op pagina 5).

Nancy de Jong - Lambregts

Nieuwe Erfgoedwet sinds 1 juli

Cultureel erfgoed is overal in onze samenleving. Niet alleen in musea, historische binnensteden en op het platteland maar ook bijvoorbeeld in de bodem. En wat te denken van het immateriele erfgoed in onze tradities, rituelen en verhalen? Om dit alles te beschermen en te beheren zijn er allerlei wetten en regels. Die worden nu overzichtelijk gebundeld in twee nieuwe wetten. Om te beginnen is er sinds 1 juli de nieuwe Erfgoedwet.

De regelgeving rondom erfgoed was versnipperd over diverse regelingen en wetten met verschillende definities, procedures en beschermingsmaatregelen. Alles is nu gebundeld tot twee wetten: de Erfgoedwet en de Omgevingswet.

De Erfgoedwet is ingegaan op 1 juli en de Omgevingswet volgt in 2019. De twee wetten vormen straks het fundament voor behoud en bescherming van ons erfgoed. Hierin is vastgelegd wie welke verantwoordelijkheden heeft en hoe daarop wordt toegezien. De verantwoordelijkheid voor de bescherming van cultureel erfgoed komt zoveel mogelijk te liggen bij de mensen en organisaties die zich met erfgoed

bezighouden, zoals musea, archeologen, eigenaren en overheden.

■ ARCHEOLOGIE

Voor archeologie blijven de uitgangspunten uit het Verdrag van Valletta (Malta) de basis. De belangrijkste verandering geldt voor de archeologen zelf. De opgravingsvergunning wordt namelijk vervangen door een wettelijk geregelde certificering. Deze moet garanderen dat opgravingen in Nederland volgens professionele normen worden uitgevoerd. De gemeente Alkmaar heeft op dit moment een vergunning met opgravingsbevoegdheid. Deze zal worden omgezet in een certificaat.

■ INSTANDHOUDINGSPLICHT RIJKSMONUMENTEN

De grootste verandering voor eigenaren van rijksmonumenten is de instandhoudingsplicht. Het rijk biedt enerzijds stimulerende financiële instrumenten voor instandhouding van rijksmonumenten. Anderzijds verplicht de nieuwe Erfgoedwet eigenaren goed onderhoud te plegen. Het gaat hierbij niet zozeer om regulier onderhoud of het uitblijven daarvan, maar meer expliciet over het behoud van het monument als geheel. Het toezicht hierop ligt bij de gemeente.

Honderd jaar in weer en wind Dakkapel, torendak en windvaan hersteld van Alkmaars herenhuis

Aan de Emmastraat 228 staat een markant herenhuis dat in 1907 werd ontworpen door de Alkmaarse architect J. Balder. De eerste bewoner van dit monumentale pand was al even markant. Jarenlang werd het namelijk bewoond door J.J.P. Spruyt, eigenaar van het voormalige en onder Alkmaarders bekende warenhuis aan de Langestraat.

Het hoge herenhuis met diverse speelse Jugendstilaccenten wordt goed verzorgd door de huidige bewoners. Zo werd onlangs, na honderd jaar weer en wind, de toren met windwijzer gerestaureerd.

De met krullen versierde windwijzer heeft na restauratie weer een compleet jaartal, hersteld in Jugendstil naar ontwerp van de architect.

Joke Houtkooper en Hans Klaver, eigenaren van het herenhuis aan de Emmastraat, lieten onlangs de dakkapel en het leien torendak restaureren. De dakkapel stond eigenlijk niet op de begroting maar omdat hij slechter bleek te zijn dan gedacht, is hij toch meegenomen in deze herstelronde.

"Wij beseffen dat het belangrijk is om dit soort beeldbepalende monumenten op een verantwoorde manier te onderhouden," geven de eigenaren aan. "Daarom investeren we in de toekomst van ons huis. De gemeentelijke subsidie is daarop een welkome aanvulling."

■ MET DE HAND

Hans volgde de restauratiewerkzaamheden op de voet: "Wat is het leidekkersambacht toch prachtig om te zien. Iedere hoekleij is met de hand op maat gemaakt. En voor een

achthoekige toren als deze, komt daar veel hakwerk aan te pas."

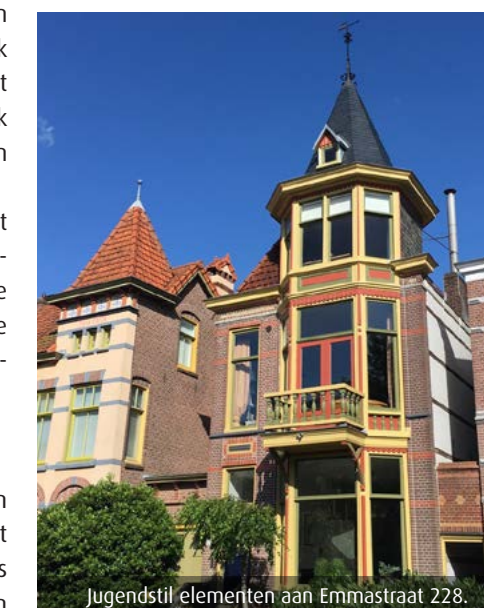
Na honderd jaar weer en wind te hebben doorstaan, was ook de windwijzer aan vervanging toe. Het bouwjaar in de windvaan is opnieuw aangebracht met toepassing van de typologie van het oorspronkelijke ontwerp. Hans: "De vaan was zo verroest dat de 1 al helemaal miste. Gelukkig konden we terugvallen op oude foto's in het Regionaal Archief. En nu is de vaan de slagroom op de taart."

Architect J. Balder (1848-1917) heeft in het gebied rond de Emmastraat in Alkmaar tientallen nieuwbouwwoningen ontworpen. Behalve herenhuisen zijn dat ook villa's en rijtjeshuizen, bijna altijd in neo-renaissances-tijl. Met het ontwerp van Emmastraat 228 ging hij, in de toen moderne Jugendstil, duidelijk met zijn tijd mee.

Gonna de Reus

De herstelde dakkapel.

Jugendstil elementen aan Emmastraat 228.

Op Open Monumentendag is dit monument geopend!

Winkelen, werken en wonen in gerestaureerde reus Hooge Huys doet weer mee in de stad

‘Solide als de bank zelf’ zo omschreef architect A.J. Kropholler zijn kantoorgebouw voor de Noord-Hollandsche Levensverzekering Maatschappij in Alkmaar. Het complex, prominent gelegen tegenover de Grote Kerk, aan de Sint Laurensstraat 1-3, is een markant voorbeeld van traditionalistische architectuur. Het gebouw met dienstwoning is een ‘totaal-ontwerp’ van Kropholler. Hij was niet alleen verantwoordelijk voor het gebouw. Ook het interieurontwerp en het meubilair, inclusief de lampen, zijn van zijn hand.

■ BERLAGELEERLING

Kropholler toont zich qua materiaalgebruik en stijl een leerling van Berlage. Ook hij gebruikte groot formaat bakstenen (kloostermoppen) en natuursteen op constructief zwaar belaste plekken. Net als de vrije gevelindeling met alleen ramen op de noodzakelijke plekken, om aan te geven wat voor vertrek erachter zit. In het interieur van ‘t Hooge Huys is veel afgewerkt in eerlijke materialen. Dat wil zeggen rode, gele en geglazuurde baksteen, natuurstenen vloeren en eiken lambriseringen en meubilair.

■ PERSONEELSINGANG

Door verschillende verbouwingen was de indeling van het kantoor-

gebouw flink verrommeld en het interieur deels aangetast. Dat is hersteld bij de restauratie, die in april dit jaar werd voltooid. Zo is de personeelsingang aan de Langestraat (waar lange tijd een pin-automat in de gevel zat) weer open gemaakt om de kantoorverdiepingen te bereiken. En in het souterrain, met de kluisen en facilitaire ruimtes, zijn zelfs de personeelstoiletten uit de jaren dertig van de vorige eeuw in ere hersteld.

De grootste veranderingen zijn te zien op de representatieve bel-etage: daar is de grote kantoorzaal, het administratieve hart van het kantoor, weer één open ruimte geworden. De later ingetimmerde kleine kamers en verlaagde plafonds zijn bij de restauratie verwijderd. Na het kaal pellen van het pand verscheen ook het lange daklicht boven de donkerste zone van de zaal. Deze ‘lichtstraat’ is gerestaureerd en voorzien van nieuwe legramen en een buitenkap.

■ BOGEN HEROPENING

In aanvang was de kantoorzaal door drie bogen met klantenbalies afgescheiden van de publieke entreezone. Deze bogen zijn heropend en in één ervan is de oude ‘effectenbalie’ gereconstrueerd op basis van de oorspronkelijke bouwtekeningen. De originele smeedijzeren hekjes lagen nog op zolder. De bakstenen in de bogen bleken bedekt

De bakstenen met de niet te verwijderen bitumen verflaag.

Een geslaagde vorm van camouflage-techniek.

Het trappenhuis bij de heropende toegang aan de Langestraat.

met een hardnekkige bitumenachtige verf (uit circa 1980). Omdat de verf niet verwijderd kon worden zonder de stenen kapot te maken, is besloten deze laag vlak te schuren en de bakstenen er opnieuw op te schilderen: een geslaagde vorm van camouflage-techniek. De wanden en plafonds die in de loop van de tijd allemaal wit waren geschilderd, kregen bij de restauratie de oorspronkelijke kleuren terug: mosgroen, okergeel en crème-wit én eiken. De vloeren zijn, net als in de bouwtijd, weer afgewerkt met marmoleum in mosgroen en roodbruin en de historische lampen en de Kropholler-meubels zijn zo veel mogelijk teruggeplaatst. Dit alles met een verrassend resultaat. In de nieuwe situatie zal het gebouw meer ‘meedoen’ in de stad. De bel-etage heeft een functie gekregen als winkelgalerie met ondergeschikte horeca, de bovenverdiepingen blijven kantoor en de dienstwoning wordt weer bewoond.

Isja Finaly, Vereniging Hendrick de Keyser

De directeurskamer na de restauratie.

25 jaar stadsarcheologie in Alkmaar

Dit jaar is het 25 jaar geleden dat de gemeente Alkmaar startte met haar professionele benadering van archeologie. Peter Bitter werd in 1991 aangesteld als stadsarcheoloog en in 1992 werd het eerste officiële archeologiebeleid vastgesteld. Sinds 1994 heeft de gemeente Alkmaar een eigen opgravingsvergunning en een eigen door de provincie goedgekeurd depot voor bodemvondsten.

Inmiddels heeft de vakgroep archeologie talloze opgravingen uitgevoerd en staat een groot aantal toonaangevende publicaties op haar naam. Overigens was er ook voor 1991 al veel aandacht voor archeologie. In die periode voerde prof.dr. E.H.R. Cordfunke archeologische onderzoeken uit maar ook leden van de Stichting Behoud Alkmaarse Bodemvondsten waren op dit gebied actief.

■ JUBILEUM

Het jubileum van 25 jaar stadsarcheologie in Alkmaar willen we niet ongemerkt voorbij laten gaan. Vandaar dat gewerkt wordt aan een jubileumpublicatie. Daarnaast zullen ook verschillende activiteiten georganiseerd worden om dit bijzondere jubileum mee te vieren met de liefhebbers van archeologie binnen de gemeente Alkmaar. We houden u op de hoogte!

Stadsarcheologen Peter Bitter (links) en Nancy de Jong (rechts) met de eigenaar van eethuis Bodrum tijdens de opgraving aan het Zevenhuizen.

LEZERSREACTIE: CHINEES PORSELEIN

Beste redactie,

Uw nieuwsbrief trof ik aan op de locatie verzorgingshuis Mieuwijd in Graft omdat ik daar met grote regelmaat kom. Compliment voor de mooie uitgave en de informatie. Zowel over het erfgoed als het feit dat de gemeente De Rijp ook op archeologisch gebied samenwerkt met Alkmaar. Door samenwerking worden we steeds wijzer. Zelf woon ik in de Beemster en heb mij verdiept in de bodemvondsten van de Eilandspolder. Tevens ben ik in bezit van bodemvondsten als geboren Grafter. Mijn scherven heb ik zoveel mogelijk gedigitaliseerd en het eerste boek is op jullie verzoek geleverd aan het Archief in Alkmaar. Uw vraag waarom er in Grootchermer weinig porselein is gevonden is inderdaad een interessante vraag. Is er een verschil tussen de vondsten van Noordereinde en die van Grootchermer? Zou het kunnen dat een eventuele armere bevolking van het platteland zijn porselein het eerst zou verkopen aan de rijkere burgers in de buurgemeente ten tijde van geldnood? Of dat het mooie porselein het eerst wordt weggegeven bij huwelijken van hun kinderen? Of dat er minder huisbranden hebben plaatsgevonden waarbij de huisraad totaal in vlammen opging? Of heeft het te maken met het feit dat Grootchermer net weer even verder weg lag van de stad Amsterdam waar het porselein werd aangevoerd? In de schervenvondsten die ik geërfd heb, trof ik toch behoorlijk wat scherven porselein aan. Ik hoop in de volgende editie iets te kunnen lezen van de antwoorden die u heeft gekregen op uw vraag.

Met vriendelijke groeten, Ellen Ruijter-Stoop, Z.O. Beemster

Beste mevrouw Stoop,

U refereert aan het artikel over museum Het Houten Huis in de vorige nieuwsbrief. Hierin vroegen wij ons inderdaad af of er in deze omgeving geen Chinees porselein is gevonden, dit in tegenstelling tot het stedelijk gebied. We zijn heel blij met uw reactie en de foto's. Die laten zien dat er wel degelijk porselein is gevonden in Schermer. Graag kom ik, als het mag, een keer bij u langs om de scherven nader te onderzoeken en te beschrijven. En dan zullen we zeker in één van de volgende nieuwsbrieven verslag doen van mijn bevindingen.

Peter Bitter, stadsarcheoloog

Gemeente gaat stolpen in Schermer inventariseren

De stolp als icoon van het Noord-Hollands landschap

De Hulst in Oterleek, nu een zorgboerderij voor mensen met dementie.

Wat zou Noord-Holland zijn zonder de stolpen? Veel mensen houden van het Noord-Hollandse landschap, ook vanwege de karakteristieke boerderijen. De Boerderijstichting Noord-Holland staat stolpeigenaren en gemeenten bij met advies en redde al veel stolpen van de sloop. De gemeente Alkmaar, de Boerderijstichting en veel eigenaren van stolpen in de gemeente Alkmaar zien in elk geval voldoende redenen om met elkaar dit landschap mét stolpen te blijven koesteren.

Zoals stagiaire Renée Stroomer schreef in nieuwsbrief 43: De emotionele waarde die we toekennen aan ons erfgoed gaat ook en misschien wel vooral om de verhalen die erbij horen. In Schermer en Graft-De Rijp ligt een prachtig en cultuurhistorisch waardevol landelijk gebied, waar de stolpen een belangrijk deel van zijn.

Het Zwarte kerkje in Zuidschermmer uit 1666. Gebouwd naar het voorbeeld van zo'n zelfde stolpkerk in Volendam. De voorheen houten wanden zijn later vervangen door steen.

Op Open Monumentendag is deze stolpkerk geopend!

Sommige hebben een monumentale status maar ook op de stolpen zonder die status mogen we best zuinig zijn. Dat vindt overigens niet alleen de gemeente. Bij het maken van het nieuwe erfgoedbeleid, is de gemeente in gesprek gegaan met particulieren en vertegenwoordigers van verschillende instanties om te horen wat zij belangrijk vinden als het gaat om erfgoed. Daaruit kwam onder meer de suggestie om het stolpenbestand in kaart te brengen. Deze zomer nog start bouwhistoricus Odwin Ralling namens de gemeente met een inventarisatie van alle stolpen in de Schermer. Daarnaast kunnen stolpeigenaren sinds dit jaar subsidie aanvragen voor bepaalde herstelwerkzaamheden.

En verder gaat de gemeente Alkmaar in gesprek met de Boerderijstichting Noord-Holland (Vrienden van de stolp) om te kijken waar zij elkaar kunnen ondersteunen en versterken.

■ VRIENDEN VAN DE STOLP

Evert Vermeer, voorzitter van de Boerderijstichting Vrienden van de Stolp: "Ik ben heel blij dat de gemeente Alkmaar zich realiseert dat de gemeente sinds de fusie een ander karakter heeft en dat er oog is voor de waarde van de stolp. Er is een mooie link met Alkmaar als kaasstad. De melk voor die kaas kwam vroeger natuurlijk van de stolpboerderijen uit de omgeving."

Wat is het doel van de Boerderijstichting?

"Instandhouding van de stolp als karakteristiek onderdeel van het Noord-Hollands landschap. Omdat nog weinig stolpen de oorspronkelijke agrarische functie hebben, is er ruimte nodig om er een andere invulling aan te geven.

Er zijn al veel stolpen verdwenen, want het is best een kostbare zaak om zo'n pand in stand te houden. Wij laten met onze stichting zien wat er mogelijk is. Wij hebben bouwkundig adviseurs en organiseren excursies naar stolpen die een nieuwe bestemming kregen."

"Je ziet nu steeds meer combinaties van wonen met een kantoor of een bed & breakfast, of bijvoorbeeld een zorgboerderij. Wij kunnen gemeenten helpen hier passend beleid op te maken. Pas nog waren we in gesprek met een gemeente die vier stolpen wou slopen. Wij gaven dan tips en adviezen op het gebied van welstandsbeleid en bestemmingsplannen en hebben een heleboel goede voorbeelden van stolpen met een nieuwe bestemming."

■ BEELDBANK

"Die inventarisatie door een bouwhistoricus van de gemeente Alkmaar is een goed idee. Wij hebben op onze website (boerderijenstichting.nl, red.) al een beeldbank met de gegevens van de verschillende stolpen. Maar die is ook aan een actualisering toe."

Mart Groentjes, secretaris van de Boerderijstichting en zelf enthousiaste

eigenaar van een stolp in de gemeente Bergen, kent een heleboel voorbeelden als het gaat om nieuwe bestemmingen van stolpen: "Neem De Hulst, de zorgboerderij (voor dementerenden, red.) in Oterleek. Dat was een boerderij die gesloopt zou worden. De agrariër zag er geen brood meer in en de stolp begon te vervallen. In overleg met de toenmalige gemeente Schermer hebben wij de sloop kunnen voorkomen. Het was geen monument maar gelukkig had de gemeente oog voor de waarde van de stolp. Het bestemmingsplan is aangepast en uiteindelijk is er dus een zorgboerderij gekomen."

Wat kan jullie stichting betekenen voor stolpeigenaren?

"Iedereen die een stolp bezit of er één wil kopen, kan lid worden van onze stichting. Een onderdeel van onze service is dat voor een klein bedrag onze bouwkundig adviseur kan langskomen. Die kan mensen op het goede spoor zetten voor een herbestemming. Hij kan mensen ook bewust maken van de historie van de boerderij, zodat ze niet te rigoreus te werk gaan en oorspronkelijke elementen laten verdwijnen. Dat is iets waar je later altijd spijt van krijgt."

Judith Flapper

Deze stolpboerderij aan de Zuidervaart 5 is een van de drie voormalige boerderijen die, na de inpoldering van de Schermeer (in 1636 en 1644) werden gebouwd in opdracht van de gemeente Alkmaar.

Stolpeigenaar in Zuidschermmer: "Goed dat ik weet van die subsidie"

Cees de Winter is eigenaar van de stolpboerderij aan de Zuidervaart 139 in Zuidschermmer: "In de stad word ik gek, ik houd echt van ruimte. En mijn twee volwassen kinderen ook. Die zijn, mét aanhang, ook al snel hier komen wonen. We vinden het hier heerlijk!"

Toen onlangs tijdens een storm verschillende bomen in de omgeving knakten, viel er één op het rieten dak van de stolp: "Dat is snel gemaakt met een noodreparatie maar dat moet nog wel worden aangepakt. En heel toevallig ben ik erachter gekomen dat ik daar ook subsidie voor kan aanvragen." (Dit geldt voor boerderijen met een cultuurhistorische waarde, red.)

Hoe kwam u tot de ontdekking dat u subsidie kon aanvragen?

"Bram Berkenpas van Monumentenzorg was bij mij op bezoek. Ik had een brief ontvangen over een lening van de provincie ('Hens aan dak', red.) voor grote verbouwingen aan stolpboerderijen maar die snapte ik niet helemaal. Dus belde ik met Monumentenzorg. We liepen samen door de stolp en keken ook naar die zwakke plek in het dak. Hij gaf mij de tip om subsidie aan te vragen. Daar ben ik heel blij mee. Ik denk dat heel veel mensen niet weten dat dat kan. Ik heb er tenminste nooit bij stilgestaan. Nu is het dak het meest dringend. Maar over een paar jaar wil ik wel iets anders aanpakken bij de boerderij. En wellicht kan ik dan weer voor een deel subsidie krijgen." De subsidieaanvraag van Cees de Winter voor de reparatie van het dak is toegekend. Zodra de reparatie (het opdikken van het riet) is verricht, kan de subsidie worden uitgekeerd.

Inventarisatie stolpen Schermer

In het komende half jaar gaat bouwhistoricus Odwin Ralling, in opdracht van de gemeente Alkmaar, de stolpen in Schermer inventariseren. Het gaat om stolpboerderijen die niet op een lijst van beschermde monumenten staan. De gemeente wil graag in kaart brengen wat de historische waarde is van deze boerderijen. Uiteraard worden de eigenaren van de stolpen hier persoonlijk bij betrokken. Zij krijgen hierover op korte termijn bericht. Odwin Ralling is bouwhistoricus met ervaring met agrarische bebouwing in de Zaanstreek. Hij heeft in de loop van de jaren al veel werkzaamheden voor de vakgroep Erfgoed verricht.

Belangrijkste doel van deze inventarisatie is meer inzicht te krijgen in de bouw en de historische waarde van de stolpen, ook voor de eigenaren zelf. Het is een vervolg op een eerste inventarisatie op basis van bureauonderzoek door stagiaire Reneé Stroomer (zie nieuwsbrief 43).

Bouwhistoricus Odwin Ralling brengt een bezoek aan de stolpen in Schermer.

Bijzondere bodemvondsten SPECIAL

Restaurateur Marianne Bruggeman aan het werk. Op de achtergrond collega's Karin Beemster en Rob Roedema.

Deze keer een speciale aflevering van Bijzondere bodemvondsten, in de vorm van een interview met restaurateur Marianne Bruggeman. Al meer dan twintig jaar zorgt zij ervoor dat gevonden aardewerk weer zijn oorspronkelijke vorm en kleur krijgt. Zoals bijvoorbeeld het baardmankruikje met spitsneus dat vorig jaar gevonden werd in de Langestraat.

rechterhelft heb ik er weer bij gemaakt."

"Zo'n restauratie gaat in fases," legt Marianne uit. "Kijk, zo krijg ik het aangereikt." Ze wijst op een schaal vol met stukjes tape. "Meestal zijn de scherven al bij elkaar gepuzzeld tot één geheel en aan elkaar geplakt met schilderstape. Ik haal dat dan weer, in delen, uit elkaar. Vaak geef ik met tekens op het tape aan wat aan elkaar hoort en vervolgens lijm ik de delen aan elkaar. Als het erg druk is, krijg ik wel eens hulp van Rob Roedema en Karin Beemster (die normaalgesproken deze rubriek samenstelt, red.).

Op het moment dat we binnenkomen, is Marianne bezig met een 'baardmankruikje' (kruikje met gezichtje met baard, red.) met een opvallend spitsneusje: "Dat is één van de vondsten uit de Langestraat, na de nieuwjaarsbrand. Het gezichtje was voor de helft verdwenen. De

■ SPECIALIST

Marianne, die inmiddels specialist is in het restaureren, volgde vijftig jaar geleden een beeldende opleiding, werkte jarenlang als vakkracht op een school, gaf cursussen aan volwassenen en exposeerde haar eigen keramische werk. Bij toeval kwam ze 22 jaar geleden in contact met het Archeologisch Centrum in Alkmaar, waar ze als vrijwilligster aan de slag ging: "Alles uit mijn opleiding kan ik hier gebruiken. Tot en met de metaal- en houtbewerking. Je moet vaak behoorlijk vindingrijk zijn in het bedenken van oplossingen..."

■ TANDARTSWAS

Dat blijkt wel als Marianne laat zien hoe ze te werk gaat bij het vullen van gaten in het aardewerk: "In overleg met Rob bepalen we of we een gat gaan vullen want we maken niet alles weer als nieuw. Het object moet wel zijn eigen verhaal vertellen. Ik vul de gaten met gips. Ter ondersteuning gebruik ik dan de was waar je bij de tandarts in moet happen. Dat kan ik mooi om bijvoorbeeld de rand van een kopje vormen en dan vul ik het op met gips. Als dat dan droog is, gaat de was er weer af en dan snijd, guts en schuur ik het stukje gips in de juiste vorm."

"Het werkt alleen niet altijd met die was ..." Marianne pakt weer het baardmankruikje met spitsneusje: "Als ik in zo'n kruikje een gat moet dichteren, kan ik vanwege de smalle hals niet bij de binnenkant. Maar dan doe ik er bijvoorbeeld een ballonnetje in en dat blaas ik op. Dat wordt dan het ondergrondje voor het gips dat ik aan de buitenkant opbreng."

Het baardmankruikje wordt teruggeplaatst op de werktafel tussen een paar andere stukken die gelijmd en gegipt zijn en toe zijn aan de laatste fase van het restauratiewerk: het beschilderen met olieverf: "Ook weer in overleg, want niet alles wordt geschilderd."

Na meer dan vijftig jaar werken, waarvan 22 als restaurateur, is Marianne het werken nog lang niet moe: "Ik vind het heerlijk! Ik blijf hier tot ze me niet meer willen hebben of ik het werk niet meer kan doen."

Judith Flapper

Guus van de Berg vond het baardmankruikje.

"Kijk, zo krijg ik het aangereikt."

"Ik haal het in delen uit elkaar om te lijmen en merk de stukjes plakband met letters of figuurtjes."

Colofon

Deze nieuwsbrief is een gratis uitgave van de gemeentelijke vakgroep Erfgoed Alkmaar. **Afbeeldingen:** uit eigen collectie i.s.m. Regionaal Archief Alkmaar en Joop Elsinga. **Opmaak & vormgeving:** stip180.nl **Druk:** MarcelisDékavé, Alkmaar. **Eindredactie en interviews:** Judith Flapper, Allesinbalans.nu **Gratis abonnement en tips voor de redactie:** erfgoed@alkmaar.nl

Informatie Archeologie: Archeologisch Centrum, in Centrum voor Kunst en Erfgoed, Bergerweg 1, 1815 AC Alkmaar, archeologischcentrum@alkmaar.nl, 072 850 84 40.

Informatie monumentenzorg: Gemeente Alkmaar, Postbus 53, 1800 BC Alkmaar, monumenten@alkmaar.nl

Monumentenadviseurs: dhr. A.W. Berkenpas 072 548 88 12; dhr. H. Krabbendam 072 548 88 14.

Monumentenloods: 06 113 26 174. Bouwhistorie: Mw. C. Roozendaal 072 548 88 16. www.alkmaar.nl

gemeente ALKMAAR

f Erfgoed Alkmaar